

nærbillede, noget af en kulturhistorisk skildring af distrikt 13, omend ikke all round som Aage Trommers af den danske region III.

Kapitlerne V-X handler om aktionerne, opdelt i kategorier og udmærket sat ind i en større krigsmæssig sammenhæng. Skibssabotagen, som følges helt tilbage til foråret 1943, havde en klart dokumenteret militær betydning. Jernbanesabotagen, hvor man måtte tage vidtgående hensyn til Oslos forsyninger, havde derimod meget ringe militær betydning, og forfatteren finder det betryggende, at han er nået til samme resultat som Trommer for Danmarks vedkommende.

Hovedkilden er Forsvarets Overkommando. Hertil kommer især Per Røeds arkiv. Røed var en af distriktets ledende sabotører, medlem af dets aksjonsstab fra august 1944 til krigens slut. Forfatteren har haft et interview med ham såvel som med en anden storsabotør, Norges kendteste, Gunnar Sønstebj. Han er citeret flere steder og synes tilbøjelig til at udtale sig meget kategorisk. Bortset fra endnu en samtale med kommunisten Sollie har der ikke været behov for interviews, da det samtidige rapportstof er meget fyldigt.

Som antydet vil Barstads afhandling være af stor betydning for sammenlignende studier, som kan sætte danske besættelsestidsforhold i relief. Forfatteren har vel ikke særligt øje for sociale og menneskelige vilkår (hvem var de folk?), men hans bog rummer også et værdifuldt udgangspunkt for et studium af sådanne forhold.

Christian Tortzen

Manfred Spliedt: Sådan en dum knægt. Kbh., Gyldendal 1975. 192 s.

Det er vigtigt at understrege at dette ikke er et faglitterært værk, men et memoire-værk, om en sønderjyds drengs oplevelse af krigen, dels i Haderslev og dels i Kiel, behandlende tiden fra 1939-45. Men bogen er samtidig et forsøg på at beskrive nazismen, og hvorledes hjemmetyskernes ledelse tog den til sig før krigen og holdt fast ved den indtil 4. maj 1945.

Bogens forfatter lægger ikke skjul på sit syn på mindretallet og dets ledelse, allerede bogens dedikation viser tendensen: *Tilgnet 741 sønderjyder som blev jaget i døden af det tyske mindretal*, han retter en lignende anklagende finger mod nazismen, dens aktive udøvere, krigen og kraftigst at det også efter krigen var de samme folk, der ledede hjemmetyskernes organisationer, politisk, socialt og kulturelt. Han konkluderer på bogens sidste side: *De samme nazister, der jagede dig ud og hvor 741 af dine kammerater blev slagtet for ingenting, nøjagtigt de samme mennesker styrer stort set i dag det tyske mindretal. I Vest- eller Østtyskland svarer det til, at Josef Goebbels var blevet øverste embedsmand.*

Det er nogle tendentøse påstande at rette mod mindretallet og dets ledelse, jeg har desværre ikke været i stand til at modvise eller underbygge dem, så på det område skal man nok tage dem med det forbehold man er nødt til at tage overfor ikke-dokumenterede kilder. Men hvad hensyn til den politik mindretallets ledere havde ført før krigen, og den de førte efter 1945, så adskiller de sig fundamentalt fra hinanden, før 1940 ønskede mindretallet officielt at komme tilbage til Tyskland, men i loyalitetserklæringen til den danske stat, som Bund deutscher Nordschleswiger i 1945 vedtog, går man fuldstændig væk fra dette krav. I § 1 siges at alle tyske nordslesvigere erklærer sig ubetinget loyale overfor den danske konge og stat, samt at de anerkender den eksisterende grænse, i § 2 erklærer de at de vil arbejde som et demokratisk parti, og først i §§ 3-5 kommer de ind på deres ønsker om at holde fast på visse tyske rettigheder.

Så hvis Spliedts påstand om at ledelsen indenfor det tyske mindretal var den samme efter krigen, som under denne, holder, så kan det kun siges at deres krav og politik er ændret.

Hertil skal det siges at ingen steder i bogen lægger Manfred Spliedt skjul på, at dette er et tendentiøst erindringsværk, og som et sådant må det behandles og bruges, men det afskærer ikke en for at bruge den som udgangspunkt eller igangsætter for en nærmere forskning af nogle af de spørgsmål bogen rejser, såsom:

- hvorfor fik nazistiske lærere uhindret lov til uimodsagt at indoktrinere eleverne, også før 9. april 1940, samt ret til at fortsætte med at undervise efter krigen;
- de sønderjydske nazilederes situation under og efter krigen;
- rangordenen og nationsindstillingen hos det tyske mindretal i Sønderjylland;
- overflytningen af sønderjyder fra skoler i Danmark til virksomhedslære i Tyskland, med skolernes billigelse (især denne påstand fra Manfred Spliedts side finder jeg interessant);
- hvor frivillige var de frivillige der meldte sig;
- systemets gennemsyning helt ned i privatsfæren;
- mindretallets egentlige stilling til ledelsens forhold til nazismen, og deres indflydelse på ledelsen.

De politiske forhold mellem Danmark og Tyskland er ikke berørt i bogen, det hele er behandlet på et lokalt plan, et forsøg på at skildre hvad der skete i de hjemmetyske organisationer, og hvorledes dette kom til at påvirke befolkningen.

Udover at være en kraftigt tendentiøs beskrivelse af mindretallet og dets ledelse, samt en række udokumenterede påstande er bogen et personligt billede af, hvordan krigen formede sig for denne dreng, hvilke påvirkninger den havde på denne 12-17 års skoleelev og lærling, der flakkede frem og tilbage mellem Haderslev og Kiel.

Bogen henvender sig primært til hjemmetyskerne og grupper der kender til Sønderjyllands historie i perioden, samt har et godt kendskab til hvad der fandt sted i Tyskland i samme periode, dens sprogbrug bærer tydeligt præg af dette.

Kritikken rettes i første omgang imod de ledere mindretallet havde, men i anden omgang er den rettet imod mindretallet selv fordi de lod flere af »de belastede« fortsætte i ledelsen efter krigen.

Det er en interessant bog, den har dog som det allerede er påpeget sine svagheder, en række udokumenterede påstande, en kraftig negativ tendens overfor mindretallet og dets ledere, samt at alle de berøringsflader man får med problemerne er små og overfladiske. Den rejser dog en række spørgsmål (hvor forfatteren desværre ikke besvarer nogen af dem).

Det kan til slut bemærkes at bogen behandler en periode, hvor der såvidt jeg ved ikke er foretaget større undersøgelser, tiden både før og efter er blevet behandlet, henholdsvis hos Sven Tägil: *Deutschland und die deutsche Minderheit in Nordschleswig. Eine Studie zur deutschen Grenzpolitik 1933-39*. Lund University Studies in International History vol. 1, Lund, Scand. University books, 1970 og tiden efter Bjarne W. Frederiksen: *Danmarks Sydslesvigpolitik efter det tyske sammenbrud i 1945. En analyse af de faktorer, der var bestemmende for dens udformning*. Dansk udenrigspolitisk Institut skr. bd. 3, Kbh., E. Munksgaard 1971. (Begge bøger er anmeldt af Carsten Mogensen i HT, bind 1974, side 475-80 og 480-83), samt Inge og Erik Møller Jensen's speciale »En deskriptiv belysning af det tyske mindretal i Nordslesvig 1945 - ca. 70 - med henblik på den ideologiske og kulturelle udvikling« (afleveret på faget tysk, 1974).

Erik H. Swiatek